

## ОРГАНІЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ МОВЛЕННЄВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ

*Колеснік К.А., асистент*

*Вінницький державний педагогічний університет  
ім. М.Коцюбинського*

Одним із головних завдань сучасної школи України є виховання творчої особистості, бо вона значно краще й легше пристосовується до побутових, соціальних і виробничих умов, ефективніше використовує та змінює відповідно до власних уподобань, переконань тощо. Школа потребує нових нетрадиційних ідей, теорій, що відповідали б оптимальному розвитку дитини, сучасним потребам людства. І тому важливу роль відіграє творче виховання, в основу якого потрібно покласти використання різних засобів, підходів до розвитку дитини, орієнтованих на досягнення оригінального результату. Адже В.Сухомлинський зазначав, що без творчого життя особистість не може бути вихованою, без творчості немислимі духовні, інтелектуальні, емоційні, естетичні взаємовідносини. Саме творчість стимулює розвиток мислення, інтересів, дослідницьку та мовленнєву діяльність.

Уже в учнів початкових класів необхідно розвивати творчі здібності, нахили, інтереси, бо якщо дитина не навчиться у школі щось творити, то такою ж безініціативною, пасивною вона буде у житті. Розвивати колективну творчість — означає виховувати у дітей спільний інтерес до знань, співпрацю у навчанні. Маленький учень вчиться добре, якщо він переживає успіх, хоча б невеликий. Тому слід із перших днів зустрічі з дітьми виявляти їхні можливості.

Школа для дитини — це другий дім, у ньому мають панувати добрий настрій, життєрадісна атмосфера, взаєморозуміння між учителем та учнями. Науково доведено, що за наявності інтересу, позитивних емоційних переживань знання засвоюються ґрунтовно та міцно. Зацікавлення учнів початкових класів змістом навчального матеріалу потребує систематичної інтелектуальної роботи педагога, адже потрібно не тільки викликати спалах позитивних емоцій, а і дбати, щоб він ніколи не згасав. А починати потрібно з доброго слова у стосунках із дітьми, адже вони вчать не тільки читати, писати, рахувати, а й почуватись громадянами, шанувати матір, батька, допомагати тим, хто потребує цього.

Під творчим потенціалом, як правило, розуміють здатність людини нестандартно мислити. В.Моляко у структурі творчого потенціалу серед інших складових вирізняє вміння комбінувати, знаходити аналогії, реконструювати. У школі треба формувати в учнів такі вміння й починати цей процес слід з початкових класів.

Висока культура усного й писемного мовлення — невід'ємна риса всебічно розвиненої, освіченої особистості. Зв'язне мовлення, багатий активний словник, його точність і виразність — важливі показники високого рівня культури людини, її освіченості, професійної майстерності.

Програма розвитку мовлення найбільшою мірою реалізується під час занять з мови, читання і на спеціально відведених уроках розвитку мовлення, які проводяться раз на два тижні за рахунок уроків рідної мови.

Розвиток мовлення є провідним методом навчання рідної мови у початкових класах, оскільки дає змогу об'єднати всебічну мовленнєву діяльність учнів.

На уроках рідної мови й у позаурочний час діти вдосконалюють уміння й навички усного та писемного мовлення, вчать працювати з книжкою, формують певне коло знань про мову та мовні вміння, вивчаючи різні граматичні, орфографічні правила, засвоюють правила написання слів, зустрічаються з абстрактними поняттями, які мають зрозуміти, а все це може їм здатись непосильною працею, й існує ризик відбити бажання вивчати мову далі. А тому потрібно забезпечити мотивацію до вивчення рідної мови.

Для всебічного розвитку творчих здібностей, стійкого інтересу до навчальної діяльності необхідне використання на уроках рідної мови і читання загадок, шарад, кросвордів, прислів'їв. Треба так організувати роботу учнів, щоб на уроці були присутні і фронтальна, й колективна, і групова, й парна, й індивідуальна робота, учні мають уміти

користуватись не лише підручником, а й додатковою літературою.

Застосування творчих колективних завдань у навчальному процесі має на меті навчити учнів молодшого шкільного віку розв'язувати нові незвичні завдання шляхом аналогізування й комбінування, активізувати для цього свої інтелектуальні та творчі сили, спрямовувати їх на знаходження спільного рішення нового завдання, а також вивчати й повторювати навчальний матеріал незвичним та ефективним способом. Уміння шукати аналогії в мовленнєвому матеріалі допоможе учням побачити особливості рідної мови. Спочатку учням треба показати аналогії, акцентуючи їхню увагу на спільних ознаках, потім запропонувати самостійно їх відшукати, а згодом учитись придумувати нове за аналогією до відомого. Аналогами можуть бути спільнокореневі слова, слова з однаковим префіксом, а також схема слова або речення. Аналогії добирають залежно від того, яку тему вивчають або повторюють на уроці. Тобто важливо показати дітям, що аналогії треба вміти побачити й доцільніше використати. Розкрити сутність пошуку аналогій можна, складаючи описи малюнків. Так, можна описати за аналогією до одного фрагмента малюнка; за аналогією до кількох фрагментів малюнка; до цілісного образу малюнка.

Наприклад, дібрати аналогії за літерою можна так, щоб вийшло зв'язне речення, наприклад слово „свобода”:

Свиня  
Весело  
Обідає  
Біля  
Океану,  
Доглядаючи  
Арфу.

Так відомі слова учні починають розглядати з іншого боку. Можна запропонувати учням уявити ту свиню, яка має чудовий настрій, обідає на березі океану, дихає свіжим повітрям і при цьому вона ще доглядає арфу, бо її так попросили її знайомі-музиканти. Дуже добре було б використовувати слова, як у наведеному вище прикладі, бо будь-яке слово може стати поштовхом для створення речення, оповідання, казки, вірша.

Необхідність навчати дітей зв'язно висловлювати свої думки викликала до життя термін „зв'язне мовлення”. У методиці викладання української мови під зв'язним мовленням розуміється „монологічне мовлення, точніше процес, діяльність мовця, послідовний усний чи письмовий виклад думок, знань. Результатом такої діяльності стає текст, тобто сукупність взаємопов'язаних самостійних речень, об'єднаних спільним предметом (темою) й головною думкою висловлювання за допомогою мовних (лексичних, граматичних та інтонаційних) засобів” [4, с.3].

Базовою основою словесної творчості є розвиток мовного чуття — тонкого, уважного, вдумливого ставлення до слова, рідної мови. Слово вчить бачити, відчувати, захоплюватись. Завдання вчителя полягає в тому, щоб у душі кожної дитини жило чутливе слово. Мовлення дітей, яке не розвивається на основі конкретного образного бачення світу, є засушеною квіткою. А коли дитина зрозуміє, відчує красу рідного слова, вона проймається любов'ю до мови. Отже, кожний урок рідної мови має нести в собі позитивний заряд, повинен бути насичений красою, любов'ю, радістю. А особливо уроки розвитку зв'язного мовлення, на яких діти вчаться висловлювати свої почуття, думки, будувати речення, писати перші твори.

У процесі роботи з розвитку зв'язного мовлення доречно виховувати у молодших школярів образне бачення, бажання передати красу за допомогою слова, тобто прагнення до творчості. Словесної творчості треба вчити, щоб школярі як в усному, так і в писемному мовленні могли повно й гарно висловлювати думку, описувати точно ті чи інші предмети, явища, ознаки, дії. Слід навчити дітей користуватись словом і словосполученням, уживати багатозначні слова, синоніми, порівняння, метафори. Без виконання таких вправ неможлива успішна робота з розвитку мовлення.

Завдання вчителя полягає у тому, щоб пробудити бажання вчитись і пізнавати

непізнані речі. Шкільна практика переповнена прикладами, коли учні, захоплені справою до вподоби, проявляють наполегливість, силу волі в опануванні тих знань і вмінь, які висуває перед ними програма. Саме у процесі розв'язання творчих задач, пошуку нестандартних способів їх розв'язання учні розкривають свої здібності, проявляють ті риси, які були в них менше виражені, вони вчаться доводити свою думку.

Мовленнєва діяльність учнів початкових класів набуває творчого забарвлення за умов розвиненості гнучкого, асоціативного мислення, уміння переборювати стереотипи та знаходити спільне у протилежних речах, уміння оригінально поєднувати слова тощо. Необхідний розвивальний потенціал містять завдання асоціативного характеру, вправи на зіставлення та протиставлення, порівняння тощо.

Організація навчання мовлення через спілкування, через постійну роботу думки та уяви звільняє дитину від спрямування тільки на запам'ятовування. Наповненість навчального процесу приємним відчуттям причетності до відкриття, до особистісних взаємин розвиває подальшу потребу у спілкуванні засобами нової для дитини мови. Удосконалення мовлення стає життєво необхідним, оскільки сформовані навички користування мовою полегшують активну участь у спільній діяльності з дорослими й однолітками.

Неможливо уявити дитяче мислення без казки, живої, яскравої, яка засвоюється свідомістю, почуттями людини як певної сходинки людського мислення.

Діти можуть складати казки, їм це дуже подобається. На уроці мови можна спочатку скласти казку всім класом, а потім поодиночі. Це не просто оповідання про фантастичні події, це цілий світ, у якому дитина живе. Симпатія дітей завжди на боці позитивних героїв. Дуже любляють діти творчі завдання над казкою: придумати за початком продовження казки, придумати казку за опорними словами або поміняти характери головних героїв казки.

Отже, уроки української мови надають великі можливості для ознайомлення учнів з найважливішими правилами усного та писемного мовлення і спілкування, практичного засвоєння формул ввічливості, які виховують мовну культуру, інтелігентність, вишуканість мовця.

#### **Список використаних джерел:**

1. Бондаренко Т.О. Про формування творчої особистості молодшого школяра засобами слова // Початкова школа. – 1998. - № 9. – С. 22.
2. Гавриш Н.І. Художнє слово і дитяче мовлення / Н.І.Гавриш. – К.: Редакція загальнопедагогічної газети, 2005. – 128 с.
3. Кільдяшова І. Творчі сходинки: Розвиток зв'язного мовлення на засадах особистісно орієнтованого навчання // Початкова освіта. – 2007. - № 7. – С. 9 – 11.
4. Коченгіна М. Навчання зв'язного мовлення // Початкова освіта. – 2006. - № 12. – С. 3 – 4.

Колеснік К.А. Організація колективної творчої діяльності у процесі мовленнєвої роботи на уроках рідної мови / К.А. Колеснік //Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2015. – С. 190-194.

